

MIGRÁCIA – IMPLIKÁCIE PRE SOCIÁLNU PRÁCU

MIGRATION - IMPLICATIONS FOR SOCIAL WORK

Beáta BALOGOVÁ

ABSTRAKT

Vedecká štúdia exploruje projekt, ktorý vychádza z aktuálnych trendov utečeneckej migrácie ovplyvnenej vojnovým konfliktom v podmienkach SR, s ohľadom na regionálne podmienky ukrajinských migrantov. Je možné identifikovať kľúčové špecifiká súvisiace ekonomickou (migranky za prácou v domácnosti, v stavebníctve a pod.), rodinnou (sobášne migrantky), sociálnou (azyl a ochrana života), edukačnou (štúdium) či politickou (vojnový konflikt) migráciou. Zámerom je prispieť do aktuálneho vedeckého a spoločenského diskurzu mapovaním sociálnej situácie. Vymedzenie výskumu ponúka sústredený fokus na primárny výsek z problematiky, s dôrazom na regionálne a celoslovenské podmienky. Cieľom projektu je identifikovať mechanizmy, ktoré prispeli k migrácii prostredníctvom efektívneho posúdenia náročnej životnej (krízovej) situácie migrantov nástrojmi sociálnej práce – sociálnych služieb. Z dôvodu, že vybraná cieľová skupina migrantov iba začína byť predmetom inštitucionálnej intervencie a je potrebné realizovať depistáž vybraných jedincov a skupín.

Kľúčové slová: Ukrajinská migrácia. Integrácia. Vojnový konflikt. Sociálna práca. Posúdenie. Sociálne služby. Kríza. Integrovaný výskum.

ABSTRACT

The study reflects on the project is based on current trends of refugee migration affected by the war in the SR, regarding regional conditions of Ukrainian migrants, where it will identify specifics related to economic, social, educational or political (war conflict) migration. The intention is to contribute to the current scientific and social discourse by mapping the social situation of war migrants. The definition of research offers a focus on the issue, with an emphasis on regional national conditions. The aim of the project is to identify the mechanisms that have contributed to migration through the effective assessment of the difficult (crisis) situation of migrants through social work tools, specifically social services. As our target group - Ukrainian war migrants is only beginning to be the subject of institutional intervention (unlike other groups in UNHCR curators) it is necessary to screen the selected individuals and groups and subsequently assessment and interventions will contribute to more stable settings.

Key words: Ukrainian migration. Integration. War conflict. Social work. Assessment. Social services. Crisis. Integrated research.

ÚVODOM – ZAČIATKY VEDECKÉHO SKÚMANIA

Predmetom riešenia je explorácia projektu VEGA č. 1/0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*, ktorý vznikol ako reflexia potreby riešenia integrácia ukrajinských migrantov a posúde-

nie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce.

Začiatky vedeckého skúmania prechádzajúce samotnému spracovaniu projektu siahajú k prvotným aktivitám zameraným na vedecko-výskumné štúdie slovensko-poľského projektu *Interreg* v roku 2017 spo-

jené s realizáciou prvých kvalitatívnych metód zameraných na skúmanie ukrajinskej migrácie. O rok neskôr bol podaný projekt APVV s názvom *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie životnej situácie optikou sociálnej práce*.¹ V roku 2022 sa riešiteľský kolektív rozhodol podať inovovaný projekt ovplyvnený súčasnou spoločenskou situáciou so zameraním na vedecko-výskumné skúmanie ovplyvnené vojnovým konfliktom.

Hlavným cieľom projektu je identifikovať aktuálny stav migrácie a integrácie ukrajinských migrantov (bežencov) v kontexte sociálnej práce s dôrazom na možnosti posúdenia ich náročnej životnej situácie spojené s krízou vyvolanej vojnovým konfliktom. V rámci vymedzenia parciálnych cieľov ide o:

C1: Identifikovať aktuálne trendy migrácie v kontexte sociálnej práce s ukrajinskými vojnovými migrantmi v kríze s dôrazom na slovenský a regionálny kontext;

C2: Identifikovať aktuálne sociálno-politické východiská migrácie v kontexte sociálnej práce s ukrajinskými vojnovými migrantmi v kríze s dôrazom na slovenský a regionálny kontext;

C3: Posúdiť aktuálne požiadavky integrácie v kontexte sociálnej práce zameranej na integráciu ukrajinských vojnových migrantov zažívajúcich krízu s dôrazom na slovenský a regionálny kontext;

C4: Identifikovať aktuálne potreby sociálnych služieb ukrajinských (najmä vojnových) migrantov zažívajúcich krízu s dôrazom na slovenský a regionálny kontext.

1 Súčasný stav poznania - konceptualizácia výskumu

Sociálna práca ako teoretická disciplína stojí dnes pred naliehavými otázkami, ktoré prináša migračná kríza spojená s vojnovým konfliktom. Migračná kríza nie je len príznakom „chýbajúcej solidarity“, je skôr vyjadrením toho, akým spôsobom interagujú faktory migrácie akými sú – národné, etnické, náboženské – a ako sa rušia záväzky, ktoré reprezentujú ľudské bytosti (Beck a Beck-Gernsheim 2014). Kým v roku 2014 vzniká

obava ohrozenia normatívneho poriadku, ktorú vnímame ako ohrozenie „vlastného“, sprevádzané strachom z rozkladu integrity. Táto „normatívna hrozba“ vyviera v podmienkach Európy skôr z demografickej situácie. Migračná revolúcia nesie so sebou znepokojivý potenciál vyvolať reakčnú odozvu. V súčasnosti sociálno-politická otázka migrácie spojená s ohrozením života ukrajinských migrantov získava opačnú optiku, spojenú s otázkami pomoci a podpory.

V kontexte migrácie a integrácie ukrajinských vojnových migrantov prostredníctvom nastavenia sociálnych intervencií vnímame predložený projekt ako vysoko aktuálny vo viacerých rovinách. Prvou je sociálno-politický kontext, ktorý vymedzuje strategické dokumenty; druhú predstavujú aktuálne výzvy, ktoré problém migrácie formulujú do kontextu sociálnej práce a sociálnych služieb a v neposlednom rade je to aj aktuálna výskumná orientácia zameraná na posúdenie potrieb ukrajinských vojnových migrantov v rámci regionálnej a národnej úrovne.

V sociálno-politickej rovine sa projekt opiera o významné dokumenty na národnej a nadnárodnej úrovni: *Európa 2030 – Agenda 2030; Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do 2030; Národný program reforiem Slovenskej republiky 2015; Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015-2020; ale aj Koncepcia integrácie cudzincov na Slovensku 2009; Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020 (2011), The Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in the EU (2004); A Common Agenda for Integration - Framework for the Integration of Third - Country Nationals in the European (COM (2005); European Agenda for the Integration of Third - Country Nationals (COM(2011) 455); Handbooks on Integration (2010); Bezvízový režim medzi Ukrajinou a Európskou úniou, Smernica Rady 2003/109/ES o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom; Smernica Rady 2004/114/ES o podmienkach prijatia štátnych príslušníkov tretích*

¹ Projekt bol posudzovateľmi hodnotený veľmi dobre a bol prvým nefinancovaným projektom. Obdobne po doplnení v zmysle odporúčaní hodnotiteľov to bolo aj v roku 2022.

krajín na účely štúdia, výmen žiakov, neplateného odborného vzdelávania alebo dobrovoľnej služby a činnosti aupair; Smernica Rady 2009/50/ES o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín na účely vysokoškolského zamestnania na regionálnej úrovni vychádzame z regionálnej Integrovačnej koncepcie KSK s názvom Cestovná mapa riadenej migrácie v Košickom kraji pre roky 2016-2022 a iné.

V teoretickej rovine v kontexte teórií sociálnej práce a ďalších relevantných vedeckých prístupov vnímame problém migrácie a integrácie ukrajinských migrantov ako dôležitý v kontexte vedeckej diskusie, ktorá aktuálne prebieha na poli humanistických teórií, multikulturalizmu, inakosti, hlavne z aspektu sociálneho konštruktivismu, ale aj v širšom vnímaní globálnych trendov a ich diskusie v priestore humanitných a sociálnych vied, predovšetkým sociológie a sociálnej práce.

V kontexte sociálnej práce sa budeme opierať hlavne o systémové teórie ako sú: ekologická perspektíva v sociálnej práci, ekosystémová teória, komunikačná teória; existencializmus a logoterapia, kognitívno-behaviorálna teória, antiopresívny prístup a ďalšie. Analýza aktuálnych teoretických vymedzení a prístupov k predmetnej problematike predstavuje navyše jednu zo súčastí projektových aktivít. Oporou tvoria predovšetkým práce Brettell a Hollofield (2015); Dettlaff a Fong (2016); Payne a Askeland (2016); Garret (2013); ale aj Gitterman (2014); či Potocki-Tripodi (2002) a Bezugky (2019).

V rovine aktuálnej výskumnej orientácie je možné opierať sa o ustanovenie *Európskej asociácie pre výskum v sociálnej práci (ESWRA)*, podľa ktorého by oblasti výskumu v sociálnej práci týkajúce sa integrácie politík s migrantmi a utečencami mali byť zamerané na: identifikáciu, skúmanie, hodnotenie a komparáciu medzinárodných reakcií na migráciu a azyl v kontexte rôznych integračných modelov; vytváranie inovatívnych a spoločných prístupov k analýze sociálnej práce v oblasti migrácie a azylu; informovanie, syntetizovanie a kritické analyzovanie súčasných globálnych narácií a diskurzov o

integrácii, prijímajúcich spoločností, podmienenosti a právach migrantov a vytváranie platformy na prezentovanie a zdieľanie poznatkov a učenia, ktoré prispievajú k lepšiemu pochopeniu účelu sociálnej práce a rozvoju sociálnej spravodlivosti a blahobytu komunity - spoločnosti. Predložený výskum sa v rôznej miere dotýka všetkých uvedených oblastí. Opierame sa okrem spomínanej ESWRA, hlavne o Amelina, Faist a Nergiz (2013) a Rubina a Babbieho (2011).

Z hľadiska aktuálnosti chceme zdôrazniť, že sociálni pracovníci pri zvládaní „utečeneckej krízy“ zohrávajú dôležitú úlohu nielen poskytovaním náležitých informácií klientom, a to mediáciou medzikultúrnych konfliktov alebo odsudzovaním porušovania ľudských práv, ale aj zhromažďovaním relevantných informácií týkajúcich sa účinnosti aktívnych integračných politík alebo vzniku rasistického, či inak netolerantného správania. Tzv. utečenecká kríza, ktorá naplno prepukla v lete 2014 a jej dôsledky sa prejavili hlavne v lete roku 2016, kedy „zasekla“ celý systém, a tak xenofobické postoje a názory ešte zhoršili situáciu. Úplne iné požiadavky na riešenie migračnej situácie priniesli roky pandémie a vzniku vojnového konfliktu.

V kontexte aktuálnosti riešenej problematiky tiež dôležité pripomenúť, že koncept sociálnej integrácie je v súčasnosti predmetom vedeckých i politických diskusií zásadného významu. Teoreticko-metodologické východiská sociálnej integrácie prichádzajúcich migrantov sú spojené s otázkou vnímania vlastnej identity. Ide o stratégiu, ktorá sa opiera o humánne princípy rešpektu a úcty k hodnote ľudskej bytosti ako základnej hodnoty pre stratégiu akceptovania a odmietnutie vylúčenia „iných“ (cudzie). Fenomén polyvariantnosti a rozdielnosti kultúr v súčasnej dobe dostáva nový rozmer, ktorý je sprevádzaný stretom kultúr a nárokmi človeka na novú podobu sebaidentifikácie. Strach z cudzieho, sklon k vytváraniu uzavretých skupín a agresívnemu reagovaniu na votrelcov možno považovať za súčasť sklonov ľudskeho správania. Otázka genetického kódu „condition humaine“ pre súčasnú civilizáciu je dôležitým fenoménom, ktorý treba brať do

úvahy a neredukovať ho len do polohy idealistickej civilizačnej rétoriky. Symetrické rozdelenie vlastného a cudzieho stelesňuje vysokú mieru racionality a sociality zároveň. Bez toho nemôže existovať zodpovednosť a nie je realizovateľná ani spravodlivosť v medziľudských vzťahoch (Geiselberger 2017; Keller 2017; Loewenstein 1997; Waldenfels 1998, ale aj Huddleston, Niessen a Tjaden 2013). Opatrenia a mechanizmy na riešenie vzniknutej situácie vo svetle migračnej krízy posúvajú problém z humanitárnej oblasti viac do politickej, ekonomickej, právnej, kultúrnej a predovšetkým sociálnej roviny.

Úsilie o sociálnu rovnováhu a stabilizáciu patrí k intervenciám, ktoré sociálna práca môže poskytnúť v zložitej existenciálnej situácii, v ktorej sa migranti, ale aj všetci sociálne znevýhodnení nachádzajú. Sociálna oblasť každej spoločnosti je spravidla zrkadlom jej vyspelosti a jej demokratického étosu. Zmysluplnosť sociálnej praxe si vyžaduje serióznu analýzu a aktuálne prepojenie s jej teoretickými východiskami i metodikou. Teória a prax integrácie sa spája s hľadaním odpovede na otázky o aký druh integrácie prichádzajúcich do danej spoločnosti ide. Súčasne je to i problém ako zabezpečiť plnoprávne postavenie znevýhodneným vrstvám ako „platným“ členom tejto spoločnosti. Situáciu komplikuje aj odlišný prístup jednotlivých krajín v rámci *Európskej únie*, ktoré sa opierajú o odlišné teoretické paradigmy.

V súvislosti s problematikou integrácie, okrem ekonomických, bezpečnostných a demografických kontextov migrácie, sú to práve sociálne vzťahy, ktoré zohrávajú kľúčovú úlohu v jej procese. Kvalitné posúdenie životnej situácie ako nástroja primárne sa zameriavajúceho na oblasť sociálnych vzťahov ponúka viacero možností využitia v integračnom procese.

2 Význam riešenej problematiky - predpokladaný prínos projektu

Projekt si zachováva koherentnú aktuálnosť prostredníctvom realizácie súhrnného systematického prehľadu a obsahovej analýzy vedeckých výstupov. Empirická sondáž je dôležitá pre rozvoj techník vyhľadávania

zdrojov, t. j. pre určenie potenciálne relevantných a spoľahlivých prameňov. Nastavenie markérov pre selekciu validizovaných informácií rozvíja možnosti vyhodnotenia kvality výstupov nielen pre zainteresované výskumy, ale aj pre ďalšie bádateľské zámery. Komparatívna zložka v empirickej analýze je prínosná z hľadiska komplementácie novej syntézy poznatkov. Analýza súčasného vedeckého stavu v predmetnej oblasti selektuje nové poznatky, ktoré vytvárajú platformu pre rozvoj ďalšieho bádania širšej vedeckej obce v oblasti spoločenských a behaviorálnych vied.

Originálnosť projektu zvýrazňuje jeho netradičné „teoretické neukotvenie“. Táto „otvorenosť“ voči teoretickým východiskám nie je slabosťou výskumu, ale naopak, predstavuje vedomú voľbu motivovanú jedným z cieľov výskumu. Naším zámerom nie je „držať“ sa jednej teoretickej orientácie, ale naopak, skúmať aktuálne trendy v rôznych teoretických prístupoch využívaných pri skúmaní problematiky migrácie a sociálnej integrácie. Vyššie uvedené „tri aspekty originality“ projektu vnímame ako východiskový koncept riešenia projektu, ktorý bude immanentne prítomný vo všetkých jeho etapách. Vychádzame pritom z vedeckej hypotézy, ktorú je možné formulovať ako predpoklad, že 1) regionálne špecifiká ukrajinskej migrácie na východe *Slovenska* odrážajú systematickejšie problémy (ne)riešenia migrácie a integrácie ukrajinských migrantov v prostredí SR, a zároveň 2) sociálne vzťahy (migrantov s domácim obyvateľstvom, s komunitou do ktorej prichádzajú, medzi migrantmi navzájom, ale aj vzťah každého jednotlivca - migranta voči sebe samému), predstavujú primárnu oblasť analýzy a intervencie pre efektívnu integráciu.

3 Realizácia výskumu – etapizácia výskumných krokov

Harmonogram projektu je zostavený do viacerých etáp. V *Počiatočnej fáze* sa riešenie projektu začne exploračnou fázou, ktorá spustí proces intenzívnej rešerše vedeckej literatúry z oblasti migrácie, integrácie, posúdenia a aplikácie sociálnych služieb. Ná-

sledne dôjde k identifikácii existujúcich teórií spojených s operacionalizáciou kľúčových závislých a nezávislých premenných výskumu. Logickou postupovou aktivitou bude aktualizácia výskumných cieľov v kontexte získaných informácií na základe štúdia literatúry. V tejto etape sa budú realizovať organizačné záležitosti v súvislosti s predvýskumnými a výskumnými aktivitami, aktualizácia poznatkov, prvé návrhy výskumných nástrojov (štruktúry rozhovorov, kategórie pre sekundárnu analýzu) spojené s overením využiteľnosti vybraných metodík. Druhá etapa s názvom: *Identifikácia aktuálnych trendov* bude realizovaná s využitím obsahovej analýzy dokumentov a sekundárnej analýzy dostupných dát. Dokumenty budú predstavovať výskumné teoretické štúdie relevantné v kontexte formulovaných cieľov, politické dokumenty, aktuálnu národnú a medzinárodnú legislatívu a iné. Táto etapa projektu súčasne zahŕňa identifikáciu cieľových skupín súvisiacich s ekonomickou (migrantky za prácou v domácnosti, v stavebníctve a pod.), rodinnou (sobášne migrantky), sociálnou (azyl), edukačnou (štúdium na SŠ, VŠ) či politickou (vojnový konflikt) migráciou. Bude realizovaných niekoľko parciálnych predvýskumov a výskumov na menších výskumných súboroch s cieľom pripraviť (vybrať, adaptovať a overiť) reprezentatívnu sadu nástrojov. Výstupom z tejto aktivity budú publikované prehľadové pilotné štúdie. Pôjde o realizáciu viacerých parciálnych výskumných štúdií. Ďalšia časť bude realizovaná metódou rozhovoru s expertmi. Predpokladáme realizáciu minimálne dvoch, maximálne piatich expertných rozhovorov. Experti budú identifikovaní na základe výsledkov Aktivita 1 a parciálneho výskumného zamerania jednotlivých riešiteľov projektu. Predpokladáme nasledujúce oblasti pre expertné rozhovory: oblasť sociálnej politiky s dôrazom na migračnú a integračnú politiku; oblasť sociálnych intervencií s dôrazom na sociálne služby v oblasti práce s migrantmi, oblasť reprezentovaná najfrekventovanejšími segmentmi trhu práce a univerzitami, kde je identifikovaný významný výskyt cieľovej skupiny; akademická oblasť so špe-

cifikáciou v oblasti sociálnej práce s migrantmi. Výstupom z tejto aktivity budú ďalšie publikované vedecké štúdie. Tretia etapa: *Konkretizácia/aktualizácia výskumného projektu a identifikácia potrieb ukrajinských vojnových migrantov* bude realizovaná s využitím metódy rozhovorov formou fokusových skupín. Predpokladáme realizáciu minimálne troch, maximálne piatich fokusových skupín. Skupiny budú zostavené na základe podobných demografických charakteristík s cieľom podpory dôvery a otvorenej komunikácie v rámci skupiny. Predpokladáme realizáciu fokusovej skupiny študentov a študentiek z Ukrajiny, fokusovej skupiny ukrajinských migrantov pracujúcich v *Slovenskej republike* (migrantky za prácou v domácnosti, v stavebníctve...), vojnových migrantov. Výstupom z tejto aktivity budú publikované vedecké štúdie a získané informácie budú súčasťou záverečnej monografie a zborníkov. Následná časť bude realizovaná prostredníctvom pološtruktúrovaných rozhovorov, vo forme biografických a naratívnych rozhovorov. Štruktúra rozhovorov bude zostavená prioritne na základe etapy 1 a 2. Biografické rozhovory budú zamerané na analýzu narácií z výseku biografie relevantného pre skúmanú problematiku. Predpokladáme realizáciu biografických rozhovorov, ktoré budú predchádzať pološtruktúrovaným rozhovorom tak, aby štruktúra reagovala na zistenia z biografii. Naratívne rozhovory budú dopĺňať paletu rozhovorov a budú využité u cieľových skupín, ktorých zapojenie do projektu bude náročnejšie a bude spojené so stigmatizáciou či morálnym hodnotením (sobášne migrantky). Výstupom z tejto aktivity budú publikované vedecké štúdie a budú súčasťou priebežných monografií a záverečnej monografie a zborníka. Štvrtá etapa: *Identifikácia možností posúdenia a sociálnych služieb v procese integrácie ukrajinských migrantov* - bude realizovaná prostredníctvom pološtruktúrovaných rozhovorov, ktorých štruktúra bude zostavená prioritne na základe etapy 1 a výsledkov z etapy 2. Predpokladáme primárne zameranie na posúdenie životnej situácie, ktoré bolo využité u ukrajinských migrantov, ktorí boli predmetom sociálnych služieb na ÚPSVaR,

organizácií tretieho sektora, súkromných sociálnych poradní, polície a pod. V rozhovoroch sa bližšie zameriame na využitie metód posúdenia životnej situácie. Potom budeme postupovať s využitím metódy prípadových štúdií a kazuistík, kde sa zameriame na vybrané prípady migrantov. Výber prípadov bude kombináciou zámerného výberu a výberu na základe odporúčania.

4 Metodológia výskumu

Problematika vojnových migrantov z *Ukrajiny* je v našich podmienkach málo výskumne spracovaná. V jednotlivých etapách riešenia projektu budú využité rôzne typy výskumov, konkrétne integrovaná stratégia výskumu, postavená na kvalitatívnych i kvantitatívnych výskumných metódach. Významným prínosom bude využitie explanačného prístupu. Z hľadiska evaluácie posúdenia náročnej životnej situácie (krízovej) migrantov bude použitá metóda verifikácie a triangulácie.

V rámci uvedenej výskumnej stratégie využijeme kombináciu rôznych metód: obsahovú analýzu dokumentov a sekundárnu analýzu realizovaných výskumov a teoretických štúdií; prípadové štúdie; rozhovor s expertom; pološtrukturovaný rozhovor, biografický rozhovor a naratívny rozhovor a fokusové skupiny. Voľba jednotlivých výskumných metód bola motivovaná zameraním výskumu, formulovanými cieľmi, ale aj snahou o trianguláciu, kedy pre naplnenie každého z cieľov budú využité viaceré verifikačné metódy s dôrazom na ich reliabilitu. Adekvátnosť použitia metodiky súvisí s jej jednotlivými etapami. Exploračná fáza výskumu bude realizovaná metódou systematického prehľadu vyúsťujúceho do komparatívnej syntézy na základe rešerše literárnych zdrojov z profesijných publikačných databáz. V pilotných výskumných miniprojektoch predvýskumu a výskumu budú využívané integratívne (špecifické kvalitatívne a kvantitatívne) metodologické postupy pre analýzu dát. Kvalitatívnymi analýzami (rozhovory - biografické a naratívne, fokusové skupiny) budú zisťované subjektívne výpovede vybraných respondentov s cieľom čo najvyššej miery objektivizácie. Využitie metodologické

postupy možno považovať za adekvátne v kontexte riešenej problematiky s rešpektom voči špecifickosti cieľovej skupiny spojenej s jej depistážou. Z hľadiska dizajnu výskumu budú realizované pre účely projektu aj priebežné prierezové analýzy.

5 Základný súbor výskumu

Celkovo bolo oslovených 553 študentov *Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove*, z čoho bolo 391 dievčat a 162 chlapcov. Z hľadiska veku išlo o študentov od 17 rokov veku, až po 46 rokov veku. Priemerný vek ukrajinských študentov a študentiek bol 20,18. V prvom ročníku bakalárskeho štúdia študovalo spolu 169 študentov a študentiek, z toho 77 chlapcov a 92 dievčat. V druhom ročníku bakalárskeho štúdia študovalo spolu 223 študentov a študentiek, z toho 44 chlapcov a 179 dievčat. V treťom ročníku bakalárskeho štúdia študovalo spolu 109 študentov a študentiek, z toho 25 chlapcov a 84 dievčat. V prvom ročníku magisterského štúdia študovalo spolu 6 študentov a študentiek, z toho 4 chlapcov a 2 dievčat. V druhom ročníku magisterského štúdia študovalo spolu 46 študentov a študentiek, z toho 12 chlapcov a 34 dievčat. Študenti študovali nasledujúce študijné programy:

- anglický jazyk a anglofónne kultúry (56 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (53 študentov),
- anglický jazyk a kultúra - francúzsky jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (11 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (11 študentov),
- anglický jazyk a kultúra - nemecký jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (36 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (32 študentov),
- anglický jazyk a kultúra - ruský jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (16 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (14 študentov),
- anglický jazyk a kultúra - slovenský jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (28 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (28 študentov),
- anglický jazyk a kultúra - ukrajinský jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a

tlmočníctvo (109 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (102 študentov),

- archívniectvo (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- estetika (10 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (10 študentov),
- etika (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- etika - sociálna práca (2 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (2 študenti),
- filozofia (10 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (9 študentov),
- francúzsky jazyk a kultúra - nemecký jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- francúzsky jazyk a kultúra - ukrajinský jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študentov),
- história (9 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (9 študentov),
- jazykovo-komunikačné štúdiá (5 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (5 študentov),
- mediálne štúdiá (7 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (6 študentov),
- nemecký jazyk a kultúra - slovenský jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (3 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (3 študenti),
- nemecký jazyk a kultúra - ukrajinský jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (3 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (3 študenti),
- politológia (29 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (26 študentov),
- psychológia (7 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (7 študentov),
- ruské štúdiá (3 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- ruský jazyk a kultúra - ukrajinský jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (2 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (2 študenti),
- slovenský jazyk a kultúra - ukrajinský jazyk a kultúra so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo (7 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (7 študentov),
- sociálna práca (24 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (21 študentov),

- stredoeurópske štúdiá (87 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (72 študentov),
- učiteľstvo anglického jazyka a literatúry a dejepisu (2 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (2 študenti),
- učiteľstvo anglického jazyka a literatúry a estetiky (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študentov),
- učiteľstvo anglického jazyka a literatúry a francúzskeho jazyka a literatúry (2 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (2 študenti),
- učiteľstvo anglického jazyka a literatúry a nemeckého jazyka a literatúry (4 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (3 študenti),
- učiteľstvo anglického jazyka a literatúry a ruského jazyka a literatúry (5 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (4 študenti),
- učiteľstvo anglického jazyka a literatúry a slovenského jazyka a literatúry (2 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (2 študenti),
- učiteľstvo anglického jazyka a literatúry a ukrajinského jazyka a literatúry (47 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (43 študentov),
- učiteľstvo anglického jazyka a literatúry a výtvarného umenia (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- učiteľstvo dejepisu a ukrajinského jazyka a literatúry (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- učiteľstvo dejepisu a výchovy k občianstvu (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- učiteľstvo estetiky a výtvarného umenia (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (0 študentov),
- učiteľstvo hudobného umenia a ukrajinského jazyka a literatúry (2 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (2 študenti),
- učiteľstvo nemeckého jazyka a literatúry a ruského jazyka a literatúry (1 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- učiteľstvo nemeckého jazyka a literatúry a ukrajinského jazyka a literatúry (2 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- učiteľstvo ruského jazyka a literatúry a ukrajinského jazyka a literatúry (5 študentov), z toho v bakalárskom štúdiu (3 študenti),

- učiteľstvo slovenského jazyka a literatúry a ukrajinského jazyka a literatúry (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (1 študent),
- učiteľstvo ukrajinského jazyka a literatúry a dejepisu (1 študent), z toho v bakalárskom štúdiu (0 študentov),
- učiteľstvo ukrajinského jazyka a literatúry a estetiky (3 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (2 študenti),
- učiteľstvo ukrajinského jazyka a literatúry a výtvarného umenia (3 študenti), z toho v bakalárskom štúdiu (3 študenti).

Tab. č. 1: Výskumný súbor z hľadiska počtu

Pohlavie	ženské	mužské	spolu
Početnosť	391	162	553

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf. č. 1: Výskumný súbor z hľadiska pohlavia/rodu

Zdroj: vlastné spracovanie

Prezentovaný výskumný súbor vymedzený v tabuľke a grafe graficky prezentuje bazálne údaje o výskumnom súbore. Zároveň poukazuje na rôznorodosť, respektíve inakosť respondentov v komparácií so slovenskými študentami. Z viacerých možno poukázať na dve špecifiká, tými sú napríklad nízky vek nástupu na univerzitnú pôdu - vek 17 rokov a zároveň aj vyšší vek študentov, ktorí majú záujem študovať v dennej forme štúdia. S tým súvisia nami skúmané špecifiká ich potrieb s dôrazom na migračné podmienky v hostujúcej krajine.

² Integrovaná politika SR (politika integrácie) sa riadi *Koncepciou integrácie cudzincov v Slovenskej republike* (2009), je súčasťou migračnej politiky - *Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020* (schválená 31. augusta 2011), je podrobnejšie prezentovaná v dokumente *Integrovaná*

ZÁVER

V závere je dôležité poukázať na potrebu a význam skúmania ukrajinskej migrácie v podmienkach *Slovenka* odôvodnenú slovami Kahanca, ktorý poukazuje na to, že medzinárodná migrácia ľudí je závažný a komplexný fenomén. Výskum jeho príčin a dôsledkov si vyžaduje dostatok údajov. Hoci sú niektoré súbory údajov k dispozícii, povaha migrácie komplikuje ich vedecké využitie (Kahanec 2009, [cit. 2024-05-15]).

V kontexte vyššie uvedeného sme sa rozhodli výskumne zamerať na „výsek“ problému migrácie a integrácie tak, aby bol z výskumného (teoretického i empirického) hľadiska čo najuchopiteľnejší a zároveň aktuálny nielen v čase, ale i priestore. Chceme analyzovať špecifickú situáciu, ktorej v kontexte migrácie čelia hlavne východoslovenské regióny. Hoci sa veľa verejne diskutuje o migrácii predovšetkým v súvislosti s utečeneckou krízou, praktickejšiu a „vo svetle dneška“ primárnejšiu oblasť predstavuje migrácia z Ukrajiny.

Ako ďalšie argumenty pre aktuálnosť navrhovaného výskumu uvádzame nasledujúce skutočnosti:

- 1) vzhľadom na aktuálne demografické trendy európska ekonomika potrebuje migrantov (napr. Rechel et al. 2013);
- 2) otázky imigrácie sú stále politicky kontroverznou témou a potreba integrácie migrantov nie je stále „uznaná“ (Rechel et al. 2013) – dokonca je to politicky zneužívaná téma;
- 3) *Slovenská republika* bola v roku 2015 kritizovaná za svoj prístup k migračnej politike – zvlášť migračnej politike² – ako vyplýva z kritiky od Malangone (2015, [cit. 2024-06-20]), kde sa pripomína, že SR je jedným z ostatných štátov EU, ktorý prijal koncept integrácie v roku 2009 (policy 2014 – krajina neurobila vý-

politika SR (2014 - <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/vlastny-material-integracna-politika-januar-2014.pdf>).

znamný progres v podpore integrácie, od posilnenia antidiskriminačného zákona 2007). Ďalej uvádza, že slovenské integračné opatrenia zvyšujú pochybnosti o jej efektivite. Integrácia bola slabá od momentu, kedy imigrant prichádza, až po slabšie práva pre pracovných migrantov či opätovné spájanie rodín. Tieto tvrdenia sú v súlade s expertnými analýzami z roku 2011, ktoré potvrdzujú, že migračná a integračná politika SR bola v tom čase veľmi obmedzujúca a zaostávala v porovnaní s ostatnými členskými krajinami EU, bola veľmi reštriktívna a neefektívna;

- 4) pandemická situácia a vojnový konflikt výrazne menia ráz migračnej politiky a intervencie Slovenska voči prichádzajúcim migrantom.

Vo výskumnom zameraní ako významné vnímame otázky integrácie ukrajinských migrantov v kontexte posúdenia životnej situácie a následných intervenčných prístupov v oblasti sociálnej práce. V súvislosti s absenciou výskumami zameranými na problematiku migrácie a integrácie ukrajinských migrantov volíme základný výskum zameraný na zmapovanie tejto problematiky.

Neopomínáme, že s migráciou úzko súvisí aspekt integrácie, ktorú Nagyová (2023, [cit. 2024-06-18]) vníma ako postupný proces, počas ktorého sa jedinec usiluje o adaptáciu v novom kultúrnom prostredí. Nevyhnutnou sa stáva integrácia migrujúceho jedinca, ktorá podľa *Koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike*, vytvorenej pod záštitou *Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky*, (2009, [cit. 2024-06-18]) predstavuje kľúčovú otázku vo sfére migračnej politiky *Európskej únie*. Podľa uvedenej koncepcie prebiehajú diskusie týkajúce sa otázok vzájomného pôsobenia migračnej politiky, integračnej politiky a vývoja celej Európskej únie. Výsledkom týchto snáh je *Integračná politika*, ktorá predstavuje komplexné postupy štátu, ktoré sú podľa Kínera (2020, [cit. 2024-06-18]) orientované na úspešnú adaptáciu a akomodáciu prisťahovalcov na život v novom sociálnom prostredí. Integračná politika podľa SDA [cit. 2024-06-18]) obsahuje súbor nástrojov, ktoré majú potenciál byť nápomocné pre migrujúceho jedinca a jeho úspešné začlenenie sa v hostiteľskej krajine. Integrácia migrujúceho jedinca je procesom začleňovania sa do spoločnosti, ktorého výsledkom je dosiahnutie životných šancí a perspektív ako v prípade väčšinovej spoločnosti, čím by sa dokonca mohol naplniť ideál plnohodnotnej adaptácie na nové podmienky života.

hovalcov na život v novom sociálnom prostredí. Integračná politika podľa SDA [cit. 2024-06-18]) obsahuje súbor nástrojov, ktoré majú potenciál byť nápomocné pre migrujúceho jedinca a jeho úspešné začlenenie sa v hostiteľskej krajine. Integrácia migrujúceho jedinca je procesom začleňovania sa do spoločnosti, ktorého výsledkom je dosiahnutie životných šancí a perspektív ako v prípade väčšinovej spoločnosti, čím by sa dokonca mohol naplniť ideál plnohodnotnej adaptácie na nové podmienky života.

Zoznam bibliografických odkazov

- AMELINA, Anna, Thomas FAIST a Devrimsel D. NERGIZ, eds., 2013. *The Transnational Turn in Empirical Migration Research*. New York, London: Routledge. ISBN 978-0-415-65978-9.
- BALOGOVÁ, Beáta a Eva ŽIAKOVÁ, eds. 2017. *Vademecum sociálnej práce: Terminologický slovník*. Košice: FF UPJŠ. ISBN 978-80-8152-483-7.
- BALOGOVÁ, Beáta, 2015. Current state of knowledge in sociotherapy and Adler's therapy. In: *Charity, Philanthropy and Social Work*, 2014, No. 4, pp. 7-26. ISSN 2353-4605.
- BALOGOVÁ, Beáta. 2021. Charakteristika sociálnej práce – Vybrané teórie a metódy sociálnej práce. In: B. BALOGOVÁ, Beáta et al. *Kompendium sociálnej práce pre magisterský stupeň štúdia*. Prešov: A-print. ISBN 978-80-89721-55-9.
- BRETTELL, Caroline B. a James F. HOLLI-FIELD, eds., 2015. *Migration Theory. Talking Across Disciplines*. Third Edition. New York, London: Routledge. ISBN 978-0-415-74202-3.
- DETTLAFF, Alan J. a Rowena FONG, eds., 2016. *Immigrant and Refugee Children and Families: Culturally Responsive Practice*. New York: Columbia University Press. ISBN 978-023-117-284-4.
- DIVINSKÝ, Boris, 2009. *Zahraničná migrácia v SR. Vývojové trendy od roku 2000*. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://www.iz.sk/download-files/sk/iom/sfpa-boris-divinsky-Zahranicna-migracia-v-Slovenskej-republike.pdf>

- DULEBA, Alexander, 2016. *Asociačná dohoda EÚ s Ukrajinou a cehraničná spolupráca medzi Slovenskom a Ukrajinou: dôsledky a príležitosti. Výskumný projekt APVV č. 15-0369*. Prešov: FF PU.
- EURÓPSKY PARLAMENT, 2020. *Aké sú najčastejšie dôvody migrácie* [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/topics/sk/article/20200624ST081906/ake-su-najcastejsie-dovody-migracie>
- Finch [online]. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://finchcare.com/>
- FILADELFIOVÁ, Jarmila a Martina SEKULOVÁ, 2009. *Migrantky medzi nami. Rodinné a rodové aspekty integrácie*. [cit. 2024-06-20]. Dostupné z: http://www.ivo.sk/buxus/docs/publikacie/subory/Migrantky_medzi_nami.pdf
- FINNISH INSTITUTE FOR HEALTH AND WELFARE, 2023. *Mental health of migrants* [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: <https://thl.fi/en/topics/migration-and-cultural-diversity/immigrants-health-and-wellbeing/mental-health-of-migrants>
- GARRETT, Paul Michael, 2013. *Social Work and Social Theory: Making Connection*. Bristol: The Policy Press, University of Bristol. ISBN 978-1-84742-960-5.
- GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, Eva. 2009. *Migranti – nový pohľad na staré problémy. Multikulturalizmus a kultúrna integrácia migrantov na Slovensku*. 128 s. [cit. 2024-06-20]. Dostupné z: http://cvek.sk/wp-content/uploads/2015/11/CVEK_migranti_final.pdf
- GEISELBERGER, Heinrich, ed., 2017. *Veľký regres. Medzinárodná rozprava o duchovnej situácii dneška*. Praha: Rybka Publishers.
- GITTERMAN, Alex, ed., 2014. *Social Work Practice with Vulnerable and Resilient Populations*. Third Edition. New York: Columbia University Press. ISBN 978-0-231-16362-0.
- HUDDLESTON, Thomas, Jan NIESSEN a Jasper Dag TJADEN, 2013. *Using EU Indicators of Immigrant Integration. Final Report for Directorate - General for Home Affairs*.
- Charta základných práv Európskej únie, 2016 [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT>
- CHRANČOKOVÁ, Martina, 2014. Geografická štruktúra zahraničných študentov v Európe. In: *Prognostické práce* [online]. Roč. 6, č. 2, s. 1-23 [cit. 2024-06-18]. ISSN 1338-3590. Dostupné z: <https://www.prog.sav.sk/geograficka-struktura-zahranicnych-studentov-v-europe/>
- CHRANČOKOVÁ, Martina, 2015. *Migrácia študentov za vzdelaním ako faktor budovania poznatkovej ekonomiky* [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/292140023_Migracia_studentov_za_vzdelanim_ako_faktor_budovania_poznatkovej_ekonomiky
- KELLER, Ján, 2017. *Evropské rozpory ve světle migrace*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-249-4.
- LETZEL-ALT, Verena a Marcela POZAS, 2024. Inclusive education for refugee students from Ukraine – An exploration of differentiated instruction in German schools. In: *Journal of Research in Special Educational Needs* [online]. [cit. 2024-06-18]. DOI <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12678>. Dostupné z: <https://nasen-journals.onlinelibrary.wiley.com/toc/14713802/0/0>
- LOEWENSTEIN, W. Bedřich, 1997. *My a Ti druhí. Dejiny, psychologie, antropologie*. Praha: Doplněk Slon.
- LOUČKOVÁ, Ivana, 2010. *Integrovaný přístup v sociálně vědním výzkumu*. Praha: Slon. ISBN 978-80-86429-79-3.
- MALANGONE, Alexandra, 2015. Slovak Migration Policy Poisoned by Hypocrisy. In: *Visegrad Revue*, June 2015. [cit. 2024-06-20]. Dostupné z: <http://visegradrevue.eu/slovak-migration-policy-poisoned-by-hypocrisy/>
- MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2009. *Koncepcia integrácie cudzincov v Slovenskej republike* [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/koncepcia-integracie-cudzincov-v-slovenskej-republike.pdf>

- MyFitnessPal* [online]. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://www.myfitnesspal.com/>
- NAVRÁTIL, Pavel a Radka JANEBOVÁ, 2010. *Reflexivita v posudzovaní životní situace klientek a klientů sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7335-038-2.
- PAYNE, Malcolm a Gurid Aga ASKELAND, 2016. *Globalization and International Social Work: Postmodern Change and Challenge*. New York, London: Routledge. ISBN 978-0-7546-4946-5.
- POTOCKY-TRIPODI, Miriam, 2002. *Best Practices for Social Work with Refugees and Immigrants*. New York: Columbia University Press. ISBN 0-231-11582-2.
- POPPER, Miroslav, Gabriel BIANCHI, Ivan LUKŠÍK a Petra SZEGHY, 2006. *Potreby migrantov na Slovensku. Výskum zameraný na integráciu migrantov na trh práce a do spoločnosti* [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: https://migrant-integration.ec.europa.eu/sites/default/files/2012-06/docl_28641_651529498.pdf
- POPPLETON, Aaron, Dennis OUGRIN a Yana MAKSYMETS, 2022. Providing responsive primary care for Ukrainian refugees. In: *British Journal of General Practice* [online]. Roč. 72, č. 719, s. 274-275 [cit. 2024-06-18]. ISSN 1478-5242. Dostupné z: <https://bjgp.org/content/72/719/274>
- RUBIN, Allen a Earl BABBIE, 2011. *Research Methods for Social Work*. Belmont: Pre Press. ISBN 978-0-840-03269-0.
- SKYBA, Michaela, 2014. *Školská sociálna práca*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-555-1153-5.
- SLOVENSKÁ DEBATNÁ ASOCIÁCIA. *Rozumne o migrácii. Manuál pre organizátorov verejných podujatí* [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: https://cvek.sk/wp-content/uploads/2016/02/Manua%CC%81l_Rozumne-o-migracii_finalna-verzia.pdf
- Sleep Cycle* [online]. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://www.sleepcycle.com/>
- Slovenský korpus ukrajinských študentov*, 2017. [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: <https://skkus.eastportal.sk/language/sk/o-nas-3/>
- Smiling Mind* [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: <https://www.smilingmind.com.au/>
- ŠATARA, Erik, 2022. Vplyv sociálnych sietí pri vzniku migračnej sociálnej siete (v segregovanom/marginalizovanom prostredí). In: *Pomáhajúce profesie* [online]. Roč. 5, č. 1, s. 20-33 [cit. 2024-06-18]. ISSN 2730-1214. Dostupné z: <http://www.pp.fsvaz.ukf.sk/2022/07/01/vplyv-socialnych-sieti-pri-vzniku-migracnej-socialnej-siete-v-segregovanom-marginalizovanom-prostredii/>
- ŠTEFANČÍK, Radoslav, 2010. Ekonomické a sociálne príčiny medzinárodnej migrácie v teoretickej reflexii. In: *Slovenská politologická revue* [online]. Roč. 10, č. 4, s. 51-72 [cit. 2024-06-18]. ISSN 1335-9096. Dostupné z: <https://sjps.fsvucm.sk/index.php/sjps/issue/archive?issue-sPage=2#issues>
- WALDENFELS, Bernhard, 1998. *Znepokojivá zkušenost cizího*. Praha: Oikúmené.

Afiliácia

Príspevok vznikol v rámci projektu *KEGA č. 027PU-4/2022 Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce* a *VEGA č. 1/0535/23 Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*.

Kontaktné údaje

prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov

Email: beata.balogova@unipo.sk